

УДК 657.1.011.56

ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ТА ОСНОВНІ СКЛАДОВІ БЕЗПАПЕРОВОЇ БУХГАЛТЕРІЇ

BASIS OF CREATION AND MAIN COMPONENTS OF PAPERLESS ACCOUNTING

КРИВИЧ Н.В., *

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Харківський національний технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка

В даній статті надано характеристику основних засад створення безпаперової бухгалтерії на підприємстві, до яких автором віднесено: цифровізацію, екологію та пандемію Covid-19. Розглянуто чіткі складові компоненти, взаємодія яких створює систему безпаперової бухгалтерії. До складових автором віднесено і розглянуто: програмне та технічне забезпечення, людські ресурси, інформація та засоби її зберігання, а також нормативно-правове регулювання її ведення. Надано та охарактеризовано градацію рівнів нормативно-правового регулювання. Зроблено висновки щодо результатів дослідження та подальшого вивчення теми.

Ключові слова: бухгалтерський облік, безпаперова бухгалтерія, електронний документообіг, цифрова економіка, цифровізація бухгалтерського обліку, цифрова бухгалтерія.

This article describes the main foundations of the creation of paperless accounting at the enterprise, to which the author refers: digitalization, ecology and pandemic Covid-19. Clear components are considered, the interaction of which creates a paperless accounting system. The constituent author includes and considered software and technical equipment, human resources, information and means of its storage, as well as the regulatory and legal regulation of its maintenance. Gradation of regulatory levels is provided and described. Conclusions were drawn regarding the results of the study and further study of the topic.

Keywords: accounting, paperless accounting, electronic document management, digital economy, digitalization of accounting, digital accounting.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У процесі розвитку ринкової економіки в Україні та світі на неї все більший вплив спричиняють інформаційні технології (ІТ). Через це, ера «цифрової економіки» характеризується впровадженням нових технологій в різні сфери життя людей, що пов'язані з використанням Інтернет-системи, більш досконалого програмного та технічного оснащення. Цифровізація різних галузей діяльності впливає і на трансформацію бухгалтерського обліку. Концепція сталого розвитку та пандемія Covid-19 також вносять коректив у ступінь діджиталізації бухгалтерії. Тому, зараз актуальним є питання створення безпаперової бухгалтерії, що задовольнить виклики сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема перетворень в бухгалтерському обліку та використання сучасних ІТ, що дозволяють його автоматизувати, була у колі зору низки вчених. Внесок у дослідження інформаційних систем та технологій в умовах бухгалтерії зробив Бенько М.М. [1] та Бутова. Р.К., Золотарьова І.О. [2]. Проблемами юридичного регулювання електронного документообігу займався Ніколашин А.О. [3]. Питанню вивчення безпаперової бухгалтерії приділяли увагу Гаркуша С.А., Назаренко І.М., Плаксієнко В.Я. [4], а також Гулаквіст Б. [5].

Формулювання цілей статті. Метою написання статті є надання характеристики засадам створення безпаперової бухгалтерії та її основних компонентів, а також узагальнення та розкриття рівнів нормативно-правового регулювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Науковці дають різну характеристику впливу цифровізації на бухгалтерський облік. Єршова Н.Ю. [6, с. 33] вважає, що вона торкнеться

* Науковий керівник: к.е.н., доцент Поливана Л.А

трансформації методологічних засад та практичної діяльності. Ми згодні з її думкою, але слід також додати, що цифровізація вплине і на організацію ведення обліку та способи отримання інформації, підвищиться його вплив на бізнес-процеси, а також відбудуться зміни у професійній підготовці спеціалістів, що призведе до появи нових характеристик бухгалтерської професії, наприклад, її креативність.

Значення діджиталізації в останні роки підвищилося, через вплив пандемії Covid-19, що стала поштовхом до переведення роботи різних служб у дистанційний режим. Згідно опитування: 10 000 користувачів платформи OLX [7] в Україні у серпні 2020 року, кількість працівників, що хочуть продовжити працювати віддалено (з або без коректив умов праці чи взагалі змінити місце роботи для дистанційної посади) становить 58% (рис. 1.1)

Рис. 1.1. Кількість працівників в Україні, що мають бажання працювати віддалено чи повернутися до минулих умов праці
Джерело: розроблено автором на основі даних [7]

За результатами цього ж опитування OLX [7], 49% респондентів зазначили низку моментів, що обмежують діяльність роботи, серед яких були труднощі з документообігом. Цікавим також є дослідження консалтингової компанії CBRE Ukraine [8], що опитала 50 українських та зарубіжних компаній з 14 сфер бізнесу і виявила, що 42% респондентів, пов'язаних з бухгалтерією та фінансами, бажають перейти на віддалений формат роботи і після завершення карантину.

Інший чинник, що спричиняє поглиблення цифровізації – екологія. Велика кількість паперу в офісі викидається, що спричиняє забруднення довкілля. Якщо підрахувати цифри за рік, то виявиться, що один працівник викидає за цей період приблизно 160 кг паперових відходів. А для виготовлення 1 тони паперу вирубують мінімум 17 дерев та використовують 4 тис кВт електроенергії, 240 л палива й 26 тис л води [9].

Тож, цифровізація, вплив на неї пандемії Covid-19 та екологічних тенденцій, вимагають трансформації бухгалтерського обліку під умови сьогодення. Для задоволення актуальних питань необхідне створення нового робочого місця бухгалтера, що дозволить в повному обсязі використовувати досягнення науки і техніки, відмовитися від паперових відходів, а також забезпечити віддалене місце роботи інформаційними потоками. Ми вважаємо за необхідне створення безпаперової бухгалтерії, що дозволить вирішити дані питання.

На нашу думку, основними компонентами безпаперової бухгалтерії є: програмне забезпечення для ведення обліку та складання документів, технічне оснащення, її юридичне регулювання на різних рівнях, інформація та засоби її збереження, а також наявність трудових ресурсів. Підґрунтям для створення безпаперової бухгалтерії є електронний документообіг з номінальною одиницею електронним документом. Електронний документообіг (обіг електронних документів), згідно статті 9 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» [10] - сукупність процесів створення, оброблення, відправлення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення електронних документів, які

виконуються із застосуванням перевірки цілісності та у разі необхідності з підтвердженням факту одержання таких документів. Ми вважаємо доцільним додати до визначення і такі, характерні лише для електронних документів: процеси конвертації, архівації та шифрування.

Основу програмного забезпечення складають системи електронного документообігу (СЕД). Основне призначення СЕД – створення безпаперового документообігу на підприємстві, що означає виконання всіх операцій з документами в електронному вигляді й управління електронним документообігом, тобто організацію руху документів між підрозділами та користувачами в електронному вигляді [2, с. 19]. Серед СЕД в Україні набула розповсюдження FossDoc, що призначена для створення електронних архівів, організації електронного документообігу та автоматизації бізнес-процесів. Також, вона підтримує різні типи документів, дозволяє підлаштувати бібліотеку документів під себе та працювати з електронними цифровими підписами. Для подання електронної звітності та обміну електронними документами використовують програмне забезпечення М.Е.Дос, що дозволяє автоматизувати облік зарплати, нарахування акцизного податку, подання звітності до ДФСУ та за міжнародними стандартами у форматі XBRL. М.Е.Дос. Бізнес дозволяє обмінюватися електронними документами, серед яких договори, рахунки, акти, видаткові та інші документи, з контрагентами, а також має функцію інтеграції з обліковою системою та CRM на підприємстві. Слід додати, що серед можливостей програми також є: використання кваліфікованого електронного підпису (КЕП), формування власних шаблонів, архівування документів.

Електронний документ, як і паперовий повинен мати реквізити. Список реквізитів наданий в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» від 16.07.1999р. № 996-ХІV. Ми вважаємо за необхідне додати до списку реквізитів необхідність вказання статусу документів (версія, оригінал, дублікат, копія, витяг), а також уточнити, що до даних, що ідентифікують особу належить КЕП та кваліфікована електронна печатка. КЕП робить документ юридично значущим і засвідчує авторство підписанта. Основним форматом електронних документів є PDF.

До технічної складової можна віднести наявність у працівників персональних комп'ютерів, пристроїв введення-виведення інформації. Технології для перетворення паперових документів у цифровий формат включають: сканери, багатофункціональні принтери, системи управління документами, широкоформатні сканери. Для збереження електронних документів використовують хмарні сховища (GoogleDrive), СЕД (FossDoc), окремі сервери та інші засоби зберігання інформації. Електронні документи зберігаються не менше строку зберігання таких самих форм у паперовому вигляді.

Для діяльності безпаперової бухгалтерії необхідним компонентом є її юридичне забезпечення. Назаренко І.М. пропонує розглядати нормативно-правові документи розділяючи їх на дві категорії: нормативно-правові документи, що визначають ключові аспекти організації безпаперової бухгалтерії; нормативно-правові документи, в яких відображено порядок захисту інформації. На нашу думку, нормативні документи слід розглядати шляхом градації їх на рівні: перший рівень – європейські документи та ініціативи, другий рівень – національні нормативно-правові акти, третій – регіональні документи, четвертий – регулювання на рівні підприємства. Виділення європейських ініціатив обґрунтовано тим, що Україна планує інтеграцію з ЄС, тому важливим є їх врахування у вітчизняній законодавчій діяльності. До європейських ініціатив належать програми The Digital Europe Programme, Horizon Europe, The Connecting Europe Facility, що є частиною багаторічної фінансової бази EU's multiannual financial framework на 2021-2027 роки, завданням якої є створення стратегічного цифрового потенціалу, фінансування досліджень та стимулювання інвестицій. На другому рівні основними нормативно-правовими актами є: Закони України «Про електронні документи та електронний документообіг» №851-IV, «Про електронні довірчі послуги» №2155-VIII, «Про обов'язковий примірник документів» №595-XIV, «Про телекомунікації» №1280-IV, Про внесення змін до Закону України «Про захист інформації в автоматизованих системах» №2594-IV, «Про інформацію» №2657-XII, «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» №80/94-ВР, «Про захист персональних даних», «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» №996-XIV; Накази «Про затвердження

Порядку обміну електронними документами з контролюючими органами» №557; Рішення «Про затвердження Порядку обігу, зберігання та знищення електронних документів, що використовуються професійними учасниками депозитарної системи України» №2996; Цивільний кодекс України №435-4. На регіональному рівні також створюються програми цифровізації. На рівні підприємства ми вважаємо обов'язковим укладення договору про електронний документообіг з контрагентами, в якому слід зазначити форми документів та програмне забезпечення, що використовується, також важливо занести цю інформацію і в Наказ про облікову політику. Підприємство має додавати в посадові інструкції дані про можливість доступу працівника до інформації в електронних документах.

Наступний компонент – це наявність людських ресурсів, що дозволить ефективно керувати електронним документообігом. Ми наполягаємо на навчанні працівників, шляхом відвідування курсів, семінарів чи обміну досвідом з іншими підприємствами. Інформація до СЕД та працівників буде надходити шляхом сканування чи обміну документами через програми.

Висновки. Отже, з наведеної інформації можна дійти висновку, що наразі актуальним є питання створення безпаперової бухгалтерії, що буде відповідати вимогам сьогодення, тобто цифровізації, створення дистанційних робочих місць та стимулювання стійкого розвитку. Безпаперова бухгалтерія створюється на основі взаємодії чітких елементів: програмного та технічного забезпечення, трудових ресурсів, інформації та способів її зберігання, а також її юридичного оформлення. Ми пропонуємо розглядати нормативно-правові документи на чотирьох рівнях. Особливо важливими є регулювання на національному та рівні підприємства. Більшість нормативних актів носять рекомендаційний характер, тому ми рекомендуємо уточнити поняття електронного документообігу, додавши до нього елементи кодування, архівації та конвертації; додати до списку обов'язкових реквізитів статус документу, що буде зазначатися в окремій графі та уточнити використання КЕП. На рівні підприємства, ми наполягаємо на укладенні договору з контрагентами, в якому необхідно зазначити формати документів та використовуване програмне забезпечення, що також треба зазначити і в Наказі про облікову політику. Також, доцільно додати до Посадових інструкцій можливість доступу робітників до інформації в СЕД.

Подальші дослідження теми пов'язані з вивченням нормативно-правових актів, проблем та перспектив запровадження безпаперової бухгалтерії на українських підприємствах.

Література.

1. Бенько М.М. Інформаційні системи і технології в бухгалтерському обліку: монографія. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 2010. 336 с.
2. Золотарьова І.О. Автоматизація документообігу: навч. посіб./ Золотарьова І.О., Бутова Р.К. Харків: Вид. ХНЕУ. 2008. 156 с.
3. Ніколашин А.О. Юридичне підтвердження електронних облікових документів. Збірник наукових праць Подільської державної аграрно-технічної академії. Кам'янець-Подільський. 2004. №12. Том 2. С. 219-221.
4. Плаксієнко В.Я., Назаренко І.М., Гаркуша С.А. Безпаперова бухгалтерія на підприємстві: навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури». 2018. 252 с.
5. Gullkvist B. Towards Paperless Accounting and Auditing. URL: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.101.3007&rep=rep1&type=pdf>. (дата звернення: 29.04.2021р.).
6. Єршова Н.Ю. Бухгалтерський облік в умовах переходу до цифрової економіки: проблеми та перспективи. Перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу в контексті євроінтеграції: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції. Одеса. 2020. С. 33-34.
7. Робітники не проти продовжувати працювати віддалено: результати опитування. URL: <https://blog.olx.ua/25181/58-pracivnikiv-ne-proti-prodovzhuvati-pracyuvati-viddaleno-rezultati-opituvannya>. (дата звернення: 14.04.2021р.).
8. Скорочення орендних площ та часткова віддалена робота: якою буде робота компаній в Україні після закінчення карантину. URL: <https://cbre-expandia.com/skorochennya>

orendnihplohhtachastkovaviddalena-robota-yakoju-bude-robota-kompanij-v-ukra%D1%97ni-pislya-zakinchennya-karantynu/ (дата звернення: 14.04.2021р.) .

9. Життя без паперу в офісі – досвід країн та компаній. URL: <https://nachasi.com/2018/01/31/zhyttya-bez-paperu/> (дата звернення: 14.04.2021р.) .

10. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003р. №851-IV (редакція станом на 07.11.2018р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 15.04.2021р.).

References.

1. Benko M.M. (2010). *Informatsiini systemy i tekhnologii v bukhhalterskomu obliku* [Information systems and technologies in accounting]. K: nats. Torh.-ekon. un-t. [in Ukrainian].
2. Zolotarova I.O. & Butova R.B. (2008). *Avtomatyzatsiia dokumentoobihu* [Document Automation]. Khar'kov: Vyd. KbNEU [in Ukrainian].
3. Nikolashyn A.O. (2004) Yurydychne pidtverdzhennia elektronnykh oblikovykh dokumentiv. [Legal confirmation of electronic accounting documents]. *Zbirnyk naukovykh prats Podil'skoi derzhavnoi ahrarno-tekhnichnoi akademii – Collection of scientific works of the Podolsk State Agrarian and Technical Academy*. Kamynets-Podil'skyi. Vol. 2, 12, 219-221 [in Ukrainian].
4. Plaksienko V.Ya., Nazarenko I.M. & Harkusha S.A. (2018). *Bezpaperova bukhhalteriia na pidpriemstvi* [Paperless accounting at the enterprise]. Kyiv: «Tsentr uchbovoi literatury» [in Ukrainian].
5. Gullkvist B. Towards Paperless Accounting and Auditing. URL: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.101.3007&rep=rep1&type=pdf> [in English].
6. Yershova N.Yu. (2020). Bukhhalterskyi oblik v umovakh perekhodu do tsyfrovoy ekonomiky problem ta perspektyvy. Proceedings from Prospects for the development of accounting control and analysis in the context of European integration: *VIII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii - VIII International Scientific and Practical Conference*. (pp. 33-34). Odesa [in Ukrainian].
7. Robitnyki ne proty prodovzhuvaty pratsiuvaty viddaleno: rezultaty opytuvannia [58% of workers do not mind continuing to work remotely: survey results]. *Blog.olx.ua*. Retrieved from <https://blog.olx.ua/25181/58-pracivnikiv-ne-proti-prodovzhuvati-pracyuvati-viddaleno-rezultati-opytuvannya> [in Ukrainian].
8. Skorochennia orendnykh ploshch ta chastkova viddalena roboty: yakoiu bude roboty kompanii v Ukraini pislia zakinchennia karantynu [Reduction of rental space and partial remote work: what will be the work of companies in Ukraine after the end of quarantine.]. *Cbre-expandia.com*. Retrieved from [https://cbre-expandia.com/skorochennya-orendnihplohhtachastkovaviddalena-roboty-yakoju-bude-roboty-kompanij-v-ukra%D1%97ni-pislya-zakinchennya-karantynu/](https://cbre-expandia.com/skorochennya-orendnihplohhtachastkovaviddalena-robota-yakoju-bude-roboty-kompanij-v-ukra%D1%97ni-pislya-zakinchennya-karantynu/) [in Ukrainian].
9. Zhyttia bez paperu v ofisi – dosvid krain ta kompanii [Life without paper in the office – the experience of countries and companies]. *nachasi.com*. Retrieved from <https://nachasi.com/2018/01/31/zhyttya-bez-paperu/> [in Ukrainian].
10. Zakon Ukrainy «Pro elektronni dokumenty ta elektronnyy dokumentobih» [The Law of Ukraine «On electronic documents and electronic document management»]. (n.d.) *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> [in Ukrainian].

